

Nedskrevet efter den gamle vejmands hukommelse¹.

Der har gået en gammel landevej (Kongevej) ind bag om kroen og hen forbi Søndergård². Pøckel Nielsens gård: "Peder Sæde" har ligget i kroens have, hvor også Niels Baggers hus lå. Der i nærheden har Hedegården ligget, og er brændt omkring 1840, denne brand skulle være påsat, af en mand der kaldtes lange Peter, han døde på Ørsted alderdomshjem. Han lokkede sine drenge til at sætte ild.

Tobias Carlsens gård³ har tilhørt den gamle Albrect, far til Anders Albrect, en af byens originaler, som jeg meget tydeligt husker. Han kunne finde på at gå på fisketur med en brændevinsflaske hængt på sin fiskestang, for som han sagde, så behøvede de nysgerrige ikke at spørge, hvad han havde fanget. Hans far må også have været lidt af en original. Sønnen fortalte om sin far, at han engang var i skoven efter brænde, og da de kom hjem, havde de glemt en økse. Den måtte han gå ud i magistrats-skoven⁴ efter om natten; man kunne ikke sådan gå fra en god økse, ej spille en dag til, på at hente den hjem. Samme Albrect gik noget på jagt, og han kom en dag ind hos Niels Jensen på Nordgården, og sagde til ham, at han skulle skynde sig, for han havde lige set en flok dyr ude i sin mark. Niels Jensen kom op i en fart af middagssøvnen, og løb med derud, og så sine egne køer i den andens mark.

Denne Niels Jensen ville gerne gøre nar af folk. Det tog man ham ilde op, og han fik navnet "Kanelnuden", denne betegnelse ved jeg ikke rigtig, hvad kommer af.

Kærgård har ligget imellem Toftegård og Søndergård. Bondes gård, eller Dichmands, eller endnu tidligere Peter og Lars Jensens gård har ligget mellem Christen Olsens og frisørforretningen⁵.

Kildegården som lå der hvor nu Søparken er opført, har ligget der hvor planteskolen var⁶; denne er som vi ved også nedlagt og udstykket. Det er blevet Kildevænget.

Svogerslev mølle ejedes i sin tid af en mand der hed Madsen. Den havde ved århundredeskiftet et ret stort jordtilliggende, men der blev heraf solgt og bygget nogle gårde i Kongemarken.

I den tid jeg kan huske, er der bygget tre husmandssteder, hvoraf de to er jævnet med jorden. Samme skæbne er overgået Svogerslev møllegård; den er ikke brugt som mølle i

¹ Den gamle vejmand, er Christian Peter Mortensen, født 25. februar 1871, død 8. februar 1962. Beretningen er nedskrevet af Kirstine Jensen efter hukommelsen ca. 1979-80.

² Den gamle hovedvej forløb før 1785 nord om kroen og gennem Kirkevej for derefter at dele sig begge veje omkring gadekæret.

³ Olufshøj.

⁴ Magistrats-skoven må være Boserupskov.

⁵ I dette tilfælde er der byttet om på gårdene. Det var Kildevangsgård der lå mellem Søndergård og Toftegård, og det var Kærgård der lå mellem Lynghøjgård, *Christen Olsens gård*, og frisørforretningen.

⁶ Kildegårdens plads i landsbyen før udflytningen var noget længere mod øst, under nuværende Bygaden 9-11.

flere år, men jeg kan dog huske at den blev brugt i min barndom og ungdom indtil 1925-30.

Det er underligt at tænke på, hvordan livet gang på gang belærer os om, at højhed står for fald. Den sidste møller jeg kan huske, byggede en hel del om på stuehuset, så det blev efter den tids skik, næsten herskabeligt. Det var på den tid, de begyndte at pleje selskabelighed med gårdmændene i Svogerslev. Det gik meget fornemt til, og det varede ikke ret længe, før i hvert fald møllerens måtte flytte væk og sælge. Måske det også var den anden verdenskrig, der havde skylden, for at alt det hyggelige gik sig en tur, og aldrig rigtig blev det samme igen. Senere har udviklingen ført med sig, at alle gårdene undtagen Vejgård og Hedegården er solgt og udstykket. Jeg mener dog, at inden branden i 1914 lå resterne af Vejgård stuehus fra før udstykningen. Det hus der ligger på hjørnet af Skolevej og Bygaden er rester af Jens Laurbær Hansens gård, som nu ligger i Alleen.

⁷Ved siden af hvor mine bedsteforældre, Poul tækkemand og hans kone boede, og hos hvem jeg er opvokset⁸, boede der også et par originaler, nemlig Snille-Jens, og i samme hus Kristen Rye og Marie hans kone⁹. Hun har sikkert ikke haft det ret godt i sine yngre år, for da han gik på arbejde, skar han mærker i brødet inden han gik, så havde hun bare at holde sig inden for mærkerne.

De senere år sad han bare i sin stol og skældte ud; om sommeren sad han udenfor, og vi børn løb og legede ved siden af ham; dog i så stor afstand, at han ikke kunne nå os med sin stok, hvis en af os kom for nær, så slog han til. Da han var død, kom Marie ind hos os og tog bedstemor om livet, og dansede rundt med hende. Men det syntes bedstemor dog var for galt, men Marie var så hjertens glad, at hun ikke lod sig påvirke af bedstes formaninger, skønt jeg ellers ved, at hun havde stor respekt for "Bøel Pouls", sådan kaldtes min bedstemor.

Den første tydelige erindring jeg har, hidrører fra en dag eller aften. Der blev pludselig en løben og snakken både udenfor og inde, der var ildskær på vores vinduer. Hans Larsens gård der lå ret tæt ved vort hus, og som dengang ejedes af Hans Peter Petersen brændte, og jeg husker der var megen snak bagefter, om hvordan det var gået til. Så vidt jeg ved blev dette aldrig opklaret. Det blev fortalt at manden ikke var hjemme, da det begyndte, og konen slog armene ud og sagde, da han kom hjem: "Ja sådan ser her ud Peter". Det må have været i 1906¹⁰. Gården blev ikke genopbygget samme sted, den blev flyttet ud på marken og vist nok solgt til Thorvald Rasmussen. Hans Peter Petersen købte et hus i byen, hvor der engang boede en slagter, det samme hus hvor der i dag også bor en slagter.

Niels Madsen Jensens ejendom, (nu Rosa Rafftehegn) brændte 1905.

⁷ Resten af denne beretning er Kirstine Jensens erindringer. De kan opfattes som et udkast af de erindringer hun senere skrev og som ligger andetsteds på hjemmesiden.

⁸ Bygaden 6.

⁹ Kristen Kristensen og hans kone Marie boede først i Bygaden 3, senere i Bygaden 10.

¹⁰ Brøndhøjgård brændte 1904. Den blev senere opført på marken under navnet Vestervang.

Skrædderhusene, vist fire i alt, lå der hvor pensionistboligerne nu er bygget. Efter at de brændte i 1884, blev de flyttet op omkring, hvor nu Bondrup Hansen bor¹¹. Hans hus må have været et af dem der brændte. Frederik Olsens far boede i et af husene¹², og en bror til ham boede ude ved Gyldenkærnevej.

Huset ude ved Gyldenkærnevej, bag ved planteskolen, nu gartneri, nedbrændte i 1840, og anden gang i 1892.

Frans og Peter Larsen boede i "den gamle smedje" som nu også er revet ned.

Slagter Albrechts, nu Kristine Jørgensens hus brændte i 1887¹³, dog hvist kun stuehuset. Denne brand mentes påsat af pigen, som ville indebrænde karlen, som hun var blevet uvenner med. Hun satte krog på hans dør, mens han var inde på kammeret.

I 1893 brændte nogle stakke hos Niels Hansen, Lyngagergård. Her fortælles det, at karlekamrene var i hønsehuset, så når karlene skulle i seng, måtte de først rage hønsene ned. Hvor vidt det passer ved jeg ikke; men jeg kan i hvert fald huske "Kesten Niels Haus", som hun kaldtes, havde ord for at være nærig og påholdende overfor folkene.

Den tidligere slagter Niels Olsen havde vist nok en stor forretning.

Omkring 1800 var der en tyfusepidemi, og man mente den opstod, fordi mange beboere brugte vandet fra gadebrønden, som var nede i Strædet, og vandet trak fra kirkegården, ned i brønden. I hvert fald blev brønden lukket; om det var myndighederne, eller folk bare selv lod den forfalde, det husker jeg ikke om jeg har hørt. Mange troede at tyfusepidemien kunne komme af, at der på tidspunktet var tre slagtere i byen, og blod og affald fra slagtingerne løb i åbne rendestene, eller simpelthen ud over vejene.

¹¹ Der er måske tale om branden 6. juli 1899. På dette tidspunkt brændte fem huse der iblandt Bygaden 5, Bondrup Hansens senere hus. Huset ved siden af Bygaden 5, var oprindeligt ejet af skrædder Anders/Andreas Larsen. Dette hus blev ikke genopført.

¹² Frederik Christian Olsen boede i Strædet 1. Han var søn af slagter Niels Olsen der ejede huset Hovedvejen 29.

¹³ Branden var i 1886, Damshøj nedbrændte totalt og ilden fløj over vejen, og Svogerslev Bakke mistede stald og stuehus.

Kærgården har ligget, der hvor nu Lynghøjskolen ligger¹⁴. Ved siden af Lyngagergård, lå der før den store brand i 1914 et husmandssted, her boede skælmanden, han gik ud og spillede til eksamensgilder og til husmændenes fastelavnsgilder¹⁵.

Imellem købmanden¹⁶ og brødudsalget¹⁷, som for øvrigt var smedje i min barndom, har ligget endnu et hus, nemlig skrædderens. Dette skulle have tilhørt Rygård, og det skulle det være kommet til ved, at nogle godsejere spillede kort om husene, når pengene slap op. Sprøjtehuset lå lige der, hvor købmanden bor. Det var en festforestilling når der var sprøjtesyn, hvilket vist nok skete to gange årligt, tit sprøjtede det mange steder midt på slangerne.

Den store ildebrand i 1914, hvor der brændte ni huse og tre gårde, er et helt afsnit for sig selv. Det glemmer man aldrig, og der gik lang tid, hvor sindene var opskræmt, og den frygtelige brandlugt, og stanken fra de stakkels omkomne dyr, stod os i næsen; jeg syntes næsten i årevis. Mens selve branden varede, var der folkevandring fra Roskilde, og da landevejen var afspærret, gik en stadig strøm af mennesker ad vejen bagom gadekæret, lige forbi mit barndomshjem, og alt var vild forvirring. Tidligere omtalte Marie Rye boede bag ved os; hun kom ind hos os, og spurgte om hun måtte være der. Hun kom med sin dyne og sin sparekassebog, og hun følte, at bare hun måtte være hos bedstemor, så kunne der ikke ske hende noget.

Der var en masse indkaldte soldater, som uden tvivl reddede den anden side af landevejen fra at gå op i luer. Jeg ved at der var en masse af dem inde og drikke kaffe i holdvis, der var vel også andre steder de kom ind, det ved jeg bare ikke noget om.

I 1917 brændte Nordgården, men den må være brændt en gang før 1917, for da mener jeg kun, det var staldene der brændte; jeg kan i hvert fald huske et andet stuehus, end det der står nu.

Svanemosegård i Alléen nedbrændte i 1923¹⁸.

Jakob Jensens stald brændte i 1923, det var på Svogerslev bakke. Her brændte også Kristian Nielsens stald, det sted byggede Anders Fransen i 1906¹⁹.

¹⁴ Kærgård lå vest for Lynghøjgård, på stedet hvor Hovedgaden 54 og 56 er i dag.

¹⁵ Der må her være tale om en skrivefejl så der skulle have stået Lynghøjgård. *Lyngagergård* var ikke berørt af branden 1914. Skælmanden kan også være en skrivefejl for "*spillemanden*". Der boede netop en spillemand til højre for Lynghøjgård før branden i 1914.

¹⁶ Hovedgaden 37.

¹⁷ Hovedgaden 35.

¹⁸ Stuehus og staldbygninger står i BBR-registret som opførte i 1900. De fleste af gårdens bygninger brændte i 1890. Stuehuset blev dog reddet.

¹⁹ Anders Fransen byggede på matrikel nr. 10c, nuværende adresse er Holbækvej 221.

Svogerslev Lokalhistoriske Forening

Digte af Jens Kristensen²⁰.

Nedskrevet efter den gamle hjulmands kones hukommelse²¹.

I gamle dage vå ed skik
hos mig og mine lige,
at vi med karl og husmand gik
så davlig ved æ side.
Vi følges med dem ud at slå,
og hjælp dem me å rive.
Vi osse med om køren (kurven) lå
og tog vor rundt om skive,
når så vi mejed gik vi jo
hverandre på klinghårde.
Vi sang og lo og ku oa ite bære.
Og kvinderne gik også med
på marken ud at binde,
de slæved sammen de tunge neg,
og kranse ku de binde.
De et generede sig for at gå
som vore husmands kvinder;
de malked ko,
de malked får,
og sket fald ku de spinde.
Når så at marken hun var rev,
vi let på lo-gulv dansen tråd
alt til den lyse morgen.

²⁰ Den eneste Jens Kristensen der kan spores i kirkebogen for Svogerslev, er Jens Kristensen fra Østrupgård, født i Gevninge 1863, død i Svogerslev 1909.

²¹ Den gamle hjulmands kone, må enten være Hansigne Jensen født 1900, død 1978, enke efter hjulmager Lauritz Hansen, eller hendes svigermoder, Lauritz Hansens moder, Karen Kristine født Jensen, f. 1859, død 1959.

Svogerslev Lokalhistoriske Forening

Så bæsterne vi strigled rask,
mens kvinder varmte davren,

Ja I ka tro det var plæser,
jeg glemmer ej de dave.

Når så med smør og sæd med mer
vi småt til køvstad gnaved.

Nu bønderne er itte så,
ded er nu rent af lave.

Med klædesklær til hverdav går
og endde så ka de klave
at sæden, den står alt for lavt (pris)
og udgift sognet lave,
at det har je dem savt,
I ska nu ette klave.